

Ю. А. Лабій

ДВНЗ “Івано-Франківський національний медичний університет”

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДІВ ПРЕДСТАВЛЕННЯ ЛЕКЦІЙНОГО МАТЕРІАЛУ ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

Yu. A. Labii

Ivano-Frankivsk National Medical University

THE IMPROVEMENT OF LECTURING MATERIAL METHODS FOR FOREIGN STUDENTS

Мета роботи – оцінити переваги лекцій та методи вдосконалення подачі навчального матеріалу для іноземних студентів.

Основна частина. У статті викладені найпоширеніші методи вдосконалення подачі лекційного матеріалу, насамперед для іноземних студентів. Описано основні переваги вербальних методів представлення навчального матеріалу над візуальними, дискусійне викладання основних проблемних питань, створення авторських комп'ютерних анімаційних презентацій лекцій. Перспективним напрямком у розвитку лекційного матеріалу вважається використання відеоматеріалів.

Висновок. Використання та постійне оновлення навчально-методичних матеріалів, відеоматеріалів, фотогалереї та ілюстрацій англійською мовою дозволяє викладачеві застосовувати більш ефективні, оптимальні методи і прийоми роботи під час лекцій з англомовними студентами.

Ключові слова: стоматологія; іноземні студенти; викладання; лекція.

The aim of the work – to assess the benefits of lectures and methods for improving the teaching of foreign students.

The main body. The article outlines the most common methods for improving the presentation of lecture material, especially for foreign students. There were described the main advantages of verbal methods of presentation of educational material over visual, discussion teaching of the main problem issues, creation of author's computer animation presentations of lectures. The perspective direction in the development of lecture material is the use of video materials.

Conclusion. The use and continual updating of teaching materials, video materials, photos and illustrations in English allows the teacher to apply more effective, optimal methods of work during lectures with English-speaking students.

Key words: dentistry; foreign students; teaching; lecture.

Вступ. В останні роки складова міжнародної освіти в системі вищої освіти України значно зростає. У багатьох медичних вузах здійснюється підготовка спеціалістів для зарубіжних держав та з кожним роком збільшується контингент іноземних студентів, що навчаються англійською мовою, що вказує на позитивну тенденцію і реальну можливість для ВНЗ зайняти стійкі позиції на міжнародному ринку освітніх послуг.

Офіційне приєднання України до Болонського процесу відбулося на Бергенському саміті (19–20 травня 2005 р., м. Берген, Норвегія), таким чином країна задекларувала курс інтеграції вітчизняної системи вищої освіти в європейський та світовий освітній і науковий простори. Кінцевою метою Болонського процесу у медичній освіті виступає підготовка компетентних і висококваліфікованих фахівців для медичної та фармацевтичної

галузей і пов'язаних з нею суміжних галузей та сфер суспільного життя. Організація освітнього процесу при цьому повинна здійснюватися з урахуванням наявного науково-педагогічного потенціалу, можливостей їх академічної мобільності для провадження професійної діяльності, матеріальної, навчально-методичної бази університетів, з урахуванням можливостей сучасних інформаційних технологій навчання тощо [1, 2].

В Івано-Франківському національному медичному університеті протягом багатьох років здійснюється набір іноземних студентів, число яких з кожним роком збільшується, що підвищує відповідальність університету за якість підготовки майбутніх спеціалістів, що формує наш імідж в очах іноземних країн.

Мета роботи – оцінити переваги лекцій та методи вдосконалення подачі навчального матеріалу для іноземних студентів.

Основна частина. На даний час навчальний процес потребує постійного вдосконалення, оскільки відбувається зміна пріоритетів та соціальних цінностей. Навіть у період новітніх інформаційних технологій лекції надалі залишаються однією із провідних форм навчання в медичному навчальному закладі. Очевидним залишається факт, що навіть ті ж інтернет-ресурси не можуть замінити реальне, живе спілкування лектора зі студентами. Однак це справедливо лише тоді, коли лектор використовує живу, звичайну мову, а не академічну мову дисертацій, занадто теоретизовану і не зачіпає внутрішній світ студента. Лекція завжди вважалася найбільш ефективною формою емоційного впливу, направленою на становлення професійних самосвідомості й позиції, деонтологічного виховання особистості, формування осмисленого ставлення до професійної підготовки [3]. Для лекцій характерні такі переваги перед іншими формами організації навчального процесу: творче безпосереднє спілкування лектора з аудиторією, спільна творчість із слухачами, емоційна взаємодія, економний спосіб залучення студентів до нових досягнень науки, ефективний спосіб мотивації студентів до самостійної роботи.

Критеріями продуктивності лекції вважають такі, як: наочність, інформативність, доказовість і аргументований зміст; наявність яскравих, переконливих прикладів і фактів; переважне використання проблемної форми подачі матеріалів; чітка структура змісту й логіка його розкриття; методична грамотність лектора; емоційність взаємодії лектора з аудиторією; створення умов для активізації мислення, використання парадоксальних прийомів, ефекту новизни, зацікавленості, елементів дискусії, постановка питань дослідницького характеру і заохочення студентів до наукового та клінічного мислення. Частіше ми зустрічаємося з лекцією інформаційного типу, основними недоліками котрої є: низька активність студентів, відсутність зворотного зв'язку між лектором і студентами, існування небезпеки розвитку в студентів догматизму й конформізму.

Прагнення до пошуку найбільш сприятливих психолого-педагогічних умов для активізації та реалізації кращих властивостей і саморозвитку особистості спонукають англословних викладачів кафедри до пошуку нових форм подачі лекційного матеріалу. До таких інновацій відносять такі основні форми лекцій, як: проблемна лекція; лекція з двома лекторами; лекція-візуалізація; лекція

із завчасно запланованими помилками; лекція-конференція або консиліум [4].

Усі лекції на кафедрі дитячої стоматології побудовані в проблемному контексті, які забезпечують творче засвоєння майбутніми лікарями принципів і закономірностей перебігу патологічного процесу, активізують навчально-пізнавальну діяльність студентів, їх самостійну аудиторну та позааудиторну роботу, засвоєння знань і застосування їх на практиці. На відміну від лекції-бесіди, викладач при викладенні лекційного матеріалу не тільки використовує відповіді студентів на свої питання, але й організовує вільний обмін думками в інтервалах між логічними розділами. Це оживляє навчальний процес, активізує пізнавальну діяльність аудиторії і, що досить важливо, дозволяє викладачу управляти колективною думкою групи, використовувати його в цілях переконання, перешкоджання негативним установкам і помилковим думкам деяких студентів. Ефект досягається тільки при правильному підборі питань для дискусії і вмілому, цілеспрямованому управлінні.

Вибір питань для активізації слухачів і тем для обговорення складає сам викладач залежно від конкретних дидактичних завдань, котрі він ставить перед собою для даної аудиторії. В потрібний момент, за необхідності, для підвищення інтересу аудиторії викладач ставить неоднозначне питання, котре підвищує розумову активність студентів. Тим самим збільшується їх увага до лекційного матеріалу і його запам'ятовування.

В теперішній час на допомогу студентам прийшла сучасна техніка та Інтернет. Більшість з них має нетбуки, планшети, мобільні телефони, смартфони з постійним доступом до 3G та 4G інтернету. Це відкриває для них великі можливості у вивченні матеріалів лекцій, які були викладені напередодні, або підготуватися до практичних занять та наступних лекцій. У свою чергу, це дозволяє лектору поміж загальних понять вдаватися в більш поглиблені тонкі деталі під час лекцій. Усе це сприяє кращому засвоєнню матеріалу й розвитку професійних знань та направляє студентів на формування в майбутніх спеціалістів вмінь самоосвітньої діяльності. Але, на жаль, в умовах дефіциту лекційних годин, навіть при використанні подібних засобів, істотно збільшується час на розуміння і засвоєння матеріалу під час лекцій порівняно із вітчизняними студентами.

Наглядність та ілюстративність лекційного матеріалу – найбільш важливі компоненти, що дозволяють підвищити інтерес студентів до розглянутих

проблем на лекціях. Крім того, викладання стоматології без використання ілюстративного матеріалу (клінічні випадки, фотографії, рентгенограми тощо) є неможливим.

Сучасне програмне забезпечення дозволяє створювати авторські комп'ютерні анімаційні презентації лекцій, що оновлюються в міру необхідності. Кожна така презентація включає наглядну інформацію про тему і план лекції, коротке текстове викладення матеріалу, ілюстрацій, малюнків, фотографій, супровідний та наглядний матеріал. Найважливіші положення, а також елементи, що потрібно виділити або підкресити, анімаційні фільми та матеріали роблять лекцію насиченою, динамічною, цікавою для слухачів.

Перспективним напрямком у розвитку лекційного матеріалу кафедри дитячої стоматології вважаємо використання відеоматеріалів. Доведено, що більшість людей запам'ятовує 15 % почутого і 25 % побаченого. Одночасне їх поєднання підвищує запам'ятовування до 65 %. Використання відеофільму сприяє розвитку різноманітних сторін психофізіологічної діяльності студентів та, перш за все, уваги та пам'яті. Під час перегляду в аудиторії виникає атмосфера спільної пізнавальної діяльності. В цих умовах навіть неуважний студент стає уважним. Для того щоб зрозуміти зміст відеоматеріалу, студенти повинні докласти певних зусиль. Таким чином, мимовільна увага переходить у довільну. Інтенсивність уваги створює вплив на процес запам'ятовування. Тому відеореурси є перспективними для вивчення не лише дитячої стоматології, але й будь-якої іншої дисципліни [4].

Навчання іноземних громадян на кафедрі дитячої стоматології здійснюється аналогічно, як і для студентів громадян України, та в повній відповідності до затверджених державних нормативних документів у цій галузі. Всі необхідні засоби методичного забезпечення педагогічного процесу перекладені на англійську мову, доступні для опрацювання викладачами і студентами. Тематичний і календарний план лекцій та занять, графік консультацій і відпрацювань пропущених занять, перелік питань до підсумкового модульного контролю та необхідних практичних навичок, а також тем, рекомендованих для самостійного опрацювання, перекладені на англійську мову, присутні на стендах та доступні для ознайомлення і завантаження на інтернет-сайтах кафедр. База для проведення оцінювання рівня знань студентів (теоретичні питання, тести, ситуаційні задачі) постійно оновлюється та доповнюється.

На початку вивчення дитячої стоматології, а особливо захворювань пародонта та слизової оболонки порожнини рота іноземні студенти стикаються з великою кількістю нових термінів не тільки англійською мовою, але й українською. Частина термінів, яка є в українській мові, відсутня в англійській та має інше трактування. Тому ще однією складністю для викладача, як лектора, є викладення матеріалу з термінами, які збігаються значеннями українською та англійською мовами. Наприклад, в іноземній класифікації пульпітів не має різновидів гострих та хронічних форм, застосовують терміни "reversible" й "irreversible", тобто оборотні та необоротні форми. В іноземній термінології відсутній термін "пародонтит" та звучить як "marginal periodontitis", що дослівно означає маргінальний періодонтит, а український "періодонтит" – "apical periodontitis", тобто апікальний періодонтит. Термін "пародонт" англійською мовою звучить "periodontium". У випадку української мови "періодонт" входить до складу пародонта. Також немає науки "пародонтологія", замість цього в зарубіжній літературі застосовують термін "periodontology".

Іноземні студенти відчують складнощі при конспектуванні лекцій, оскільки не можуть швидко та грамотно записати ключові положення, тому їм до початку лекції можна розробляти та пропонувати роздруківки, які можна скопіювати або сфотографувати в якості конспекту для самостійної роботи. Наявність роздруківки в студентів під час лекції полегшує засвоєння матеріалу. При такій організації студенти на лекції в основному слухають, відповідають на питання, обговорюють запропоновану тему. В результаті об'єм розглянутого матеріалу збільшується. Вдома студент може ще раз переглянути лекцію та подивитися додатковий матеріал з даної теми (список літератури та веб-сайтів надається в кінці кожної лекції). Метою використання роздрукованого конспекту лекцій є стимулювання студентів до відвідування лекцій, розвиток творчого підходу до засвоєння теоретичного матеріалу, навчання самостійної роботи над матеріалом, збагачення теоретичних знань. Конспект у роздруківці може містити інформацію про тему лекції, у вигляді підзаголовків визначені основні розділи розглянутого на лекції матеріалу. Крім того, містити найважливіші терміни, формулювання, класифікації, ілюстрації. Для самостійної роботи студента під час лекції передбачити чисті ділянки, де можна буде дописувати важливу інформацію. Це не відмінняє традиційний конспект лекції, а лише акцен-

тує увагу студента на найважливіших моментах, є “точкою відновлення” знань при підготовці до заліку або модуля. Використовуючи в подальшому опорний конспект, студент за рахунок зорової та асоціативної пам’яті швидко відновлює в пам’яті той матеріал, що розглядався на лекції.

Досить часто на лекціях для іноземних студентів відбуваються дискусії про основні моменти, що дозволяє викладачу не тільки зацікавити присутніх, але й підвищити до 70 % сприйняття лекційного матеріалу. Такий підхід лекторів до навчального процесу вимагає від них достатнього рівня знань англійської мови, особливої підготовки до спілкування зі студентами на лекції та неординарного погляду, як на тему самої лекції, так і на способи контакту із майбутніми стоматологами. Вище-

наведені фактори вимагають особливого підходу до формування лекцій та перегляду методів їх представлення, тобто переорієнтації з вербальних засобів подачі навчального матеріалу на візуальні засоби. Лекторами нашої кафедри в останні роки проведена дуже велика робота зі створення мультимедійного курсу лекцій. Дані матеріали розміщені на сайті університету та в будь-який зручний час студент може ознайомитися з ним.

Висновок. Отже, використання та постійне оновлення навчально-методичних матеріалів, відеоматеріалів, фотогалереї та ілюстрацій англійською мовою дозволяє викладачеві застосовувати більш ефективні, оптимальні методи і прийоми роботи під час лекцій з іноземними студентами.

Список літератури

1. Сучасні підходи до забезпечення якісної освіти лікарів-стоматологів / В. М. Ждан, В. М. Бобирьов, О. В. Шешукова [та ін.] // Медична освіта. – 2013. – № 2. – С. 65–68.

2. Угрин М. М. Концепція реформи підготовки врачей-стоматологов України / М. М. Угрин, М. Солонько, О. В. Штука // ДентАрт. – 2015. – № 1. – С. 4–8.

References

1. Zhdan, V.M., Bobyrov, V.M., Sheshukova, O.V., Bilash, S.M., Lohmatova, N.M., & Sharbenko, T.V. (2013). Suchasni pidkhody do zabezpechennia yakisnoi osvity likariv-stomatolohiv [Modern approaches for ensuring of qualitative education of doctors-dentists]. *Medychna osvita – Medical Education*, 2, 65-68 [in Ukrainian].

2. Uhryn, M.M., Solonko, M., & Shtuka, O.V. (2015). Kontseptsiya reformy podgotovki vrachey-stomatologov Ukrainy [The concept of Ukrainian dentists' training reform]. *DentArt*, 1, 4-8 [in Russian].

3. Димань Т. М. Європейський простір вищої освіти та Болонський процес : навч.-метод. посіб. / Т. М. Димань, О. А. Боньковський, А. Г. Вовкогон. – Одеса : НУ “ОМА”, 2017. – 106 с.

4. Особливості читання лекцій англійськомовним студентам на кафедрі терапевтичної стоматології / Т. О. Петрушанко, Т. Д. Бублій, І. Ю. Попович, О. П. Ступак // Світ медицини та біології. – 2013. – № 2. – С. 135–137.

3. Dyman, T.M., Bonkovskiy, O.A., & Vovkohon, A.H. (2017). *Yevropeyskyi prostir vyshchoi osvity ta Bolonskyi protses. Navchalno-metodychnyi posibnyk [The European Space of Higher Education and the Bologna Process. Educational and methodical manual]*. Odesa: NU “OMA” [in Ukrainian].

4. Petrushanko, T.O., Bublil, T.D., Popovych, I.Yu., & Stupak, O.P. (2013). Osoblyvosti chytannia lektii anhlomovnym studentam na kafedri terapevtychnoi stomatolohii [Features of lectures for English-speaking students at the department of therapeutic stomatology]. *Svit medytsyny ta biolohii – World of Medicine and Biology*, 2, 135-137 [in Ukrainian].

Отримано 08.11.18

Електронна адреса для листування: jura999@ukr.net